

Dijital Ebeveynlikten Dijital Habyata: Platformlaşmış ve Yapay Zekâ Destekli Medya Ortamlarında Çocukların Korunmasını Yeniden Düşünmek

From Digital Parenting to Digital Habitat: Rethinking the Protection of Children in Platformized and AI-Driven Media Environments

A. Elif POSOS DEVRANİ

Doç. Dr., Türk-Alman Üniversitesi, Kültür ve İletişim Bilimleri Bölümü, posos@tau.edu.tr; 0000-0002-9550-3879

Anahtar Kelimeler

Dijital Ortamda
Çocukların Korunması,
Dijital Ebeveynlik,
Dijital Habitat,
Dijital İyi Oluş

Öz

Platformlaşmış ve yapay zekâ destekli dijital ortamlar, çocukların iletişim, eğlence, eğitim ve sosyal etkileşim pratiklerini algoritmik ekosistemler içinde her geçen gün daha fazla şekillendirmektedir. Çocukların dijital deneyimleri artık platform mimarileri, algoritmik sistemler, veri temelli iş modelleri ve yapay zekâ aracılı etkileşimler tarafından doğrudan etkilenmektedir. Bu durum, ebeveyn merkezli koruma yaklaşımlarının sınırlarını daha görünür kılmıştır. Dijital ortamda çocukların korunması, çevrimiçi zararların önlenmesinin ötesinde; çocuklar için güvenli, destekleyici ve katılımcı dijital ortamların oluşturulması olarak yeniden düşünülmelidir. Çalışma; dijital ebeveynlik, platform yönetimi, dijital iyi oluş ve çocuk hakları literatürünü disiplinlerarası bir perspektifle ele alarak risk odaklı yaklaşımlardan çok aktörlü sorumluluk modellerine doğru yaşanan dönüşümü tartışmaktadır. Makalede, dijital ortamda çocukların korunmasının ekosistemik ve hak temelli bir çerçeve gerektirdiği savunulmaktadır. Özellikle üretken yapay zekâ uygulamalarının ve öneri algoritmalarının yaygınlaşması, bu ekosistemik yaklaşımı daha da zorunlu kılmaktadır. Türkiye’de 2026’da yürürlüğe giren düzenlemeler dijital çocuk korumada önemli bir adımı temsil etse de platform sorumluluğu ve algoritmik hesap verebilirlik açısından ekosistemik yaklaşımlara duyulan ihtiyaca işaret etmektedir. Makale, çocukların dijital deneyimlerini platformlar, aileler, okullar, politika yapıcılar, sivil toplum ve çocukların kendisi arasındaki dinamik ilişkiler çerçevesinde değerlendiren “ekosistemik bir dijital habitat” modeli önermektedir.

Keywords

Digital Child Protection,
Digital Parenting,
Digital Habitat,
Digital Well-Being

Abstract

As digital environments become increasingly platformized and AI-driven, children’s communication, entertainment, education, and social lives are being shaped within algorithmic ecosystems in ever deeper ways. Platform architectures, algorithmic systems, data-driven business models, and AI-mediated interactions now directly influence how children experience the digital world — revealing the limits of parent-centered protection approaches. Digital child protection must therefore be reconceptualized not simply as shielding children from online harms, but as building digital environments that are safe, supportive, and open to their participation. Drawing on interdisciplinary literature across digital parenting, platform governance, digital well-being, and children’s rights, this article traces the shift from risk-centered approaches toward shared, multi-actor models of responsibility, arguing that protecting children in digital spaces demands an ecosystemic and rights-based framework. The rapid spread of generative AI and recommendation algorithms makes this all the more urgent. Recent regulatory developments in Türkiye in 2026, while a meaningful step forward, also highlight persistent gaps in platform accountability and algorithmic transparency. To address these challenges, the article proposes an “ecosystemic digital habitat” model that understands children’s digital experiences as shaped by the dynamic interplay between platforms, families, schools, policymakers, civil society, and children themselves.

Makale Geçmişi / Article History

Geliş / Received: 15.05.2026

Kabul / Accepted: 23.06.2026

Yayın Bilgileri / Publication Info

Cilt / Volume: 5, Sayı / Issue: 1, Haziran 2026

DOI:10.5281/zenodo.20962517

Giriş

Çocukların gündelik yaşamları giderek daha fazla platformlaşmakta ve veri temelli dijital ortamlar tarafından şekillendirilmektedir. İletişim, eğlence, eğitim ve sosyal etkileşim süreçleri artık birbirinden ayrılan alanlar olmaktan çıkmakta; algoritmik olarak düzenlenen dijital ekosistemler içerisinde iç içe geçmektedir. Günümüz çocukluğu, sadece fiziksel çevreler içinde kişilerarası iletişim çerçevesinde değil, aynı zamanda küresel teknoloji platformları, yapay zekâ sistemleri ve ticari veri altyapıları tarafından yönetilen dijital alanlarda deneyimlenmektedir. Sosyal medya akışlarından öneri sistemlerine, çevrimiçi oyun ortamlarından yapay zekâ aracılı etkileşimlere kadar çocuklar; davranışlarını, ilişkilerini, kimlik inşalarını ve iyi oluşlarını sürekli olarak etkileyen karmaşık dijital ekosistemler içinde hareket etmektedir. Dijital teknolojilerin çocukluğun gündelik rutinlerine giderek daha fazla yerleşmesiyle; çevrimiçi güvenlik, mahremiyet, zararlı içerikler, gözetim, manipülasyon ve dijital iyi oluş gibi konular akademik, politik ve kamusal tartışmaların odağında yer almaya başlamıştır (Livingstone ve Bulger, 2014; Livingstone ve Third, 2017; Stoilova vd., 2020).

Çocukların dijital ortamlarda karşılaşabileceği risklere yönelik tartışmalar uzun süre büyük ölçüde ebeveyn sorumluluğu ekseninde vuku bulmuştur. Ekran süresi yönetimi, ebeveyn kontrol araçları, dijital gözetim ve içerik kısıtlama gibi stratejiler dijital ebeveynlikte korumacı yaklaşımın temel enstrümanları olarak öne çıkarken, ebeveynler çocukların çevrimiçi güvenliğinden birincil derecede sorumlu aktörler olarak konumlandırılmıştır. Ancak güncel literatür, ebeveyn merkezli yaklaşımların tek başına yeterli olmadığını; platform mimarileri, algoritmik sistemler, veri ekonomisi ve dijital platformların ticari işleyişlerinin de çocukların dijital deneyimlerini doğrudan şekillendirdiğini ortaya koymaktadır (Stoilova vd., 2023; G. Wang vd., 2021; Lievens, 2021). Bu nedenle son yıllarda dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin literatürde ebeveyn merkezli yaklaşımlardan çok aktörlü yönetim modellerine doğru belirgin bir paradigma kayması yaşanmaktadır. Güvenli tasarım (safety by design), yaşa uygun tasarım kodları, algoritmik şeffaflık, veri koruma mekanizmaları ve platform sorumluluğu gibi kavramlar dijital ortamda çocukların korunması tartışmalarında giderek daha merkezi hale gelmektedir (Jang ve Ko, 2023; Verdoodt vd., 2023).

Çalışmanın temel argümanı, çocukların dijital ortamlardaki deneyimlerinin yalnızca bireysel kullanım pratikleriyle değil; aynı zamanda platform mimarileri, algoritmik sistemler, veri ekonomisi, düzenleyici politikalar ve toplumsal güç ilişkileri tarafından şekillendirildiğidir. Bu doğrultuda makale, dijital ortamda çocukların korunmasını yalnızca risklerin azaltılmasına odaklanan dar bir güvenlik perspektifi üzerinden değil; çocuk hakları, dijital iyi oluş, katılım, mahremiyet ve dijital özneleşme ekseninde ele almaktadır. Dijital ebeveynlik, platform yönetimi ve çocuk hakları literatüründeki parçalı tartışmaları bir araya getiren çalışma, çocukların içinde bulunduğu daha geniş “dijital habitat”ı merkeze alan bütüncül bir yaklaşım önermektedir.

Bu kapsamda çalışmanın ilk bölümünde ebeveyn merkezli dijital ebeveynlik yaklaşımlarının sınırları tartışılacaktır. Ardından ortak sorumluluk paradigması ile platform sorumluluğu ve güvenli tasarım yaklaşımları ele alınacaktır. Sonraki bölümde çocuk hakları perspektifi doğrultusunda çocukların dijital ortamlardaki konumu; mahremiyet, katılım, dijital özneleşme ve dijital iyi oluş kavramları ekseninde değerlendirilecektir. Son olarak, dijital ortamda çocukların korunmasını ebeveynler, platformlar, eğitim kurumları, politika yapıcılar, sivil toplum kuruluşları ve çocukların kendisini içeren çok aktörlü bir “dijital habitat” düzleminde yeniden düşünmeyi öneren ekosistemik bir model sunulacaktır. Çalışma, dijital ebeveynlik, platform yönetimi, çocuk hakları ve dijital iyi oluş alanlarındaki güncel literatürü anlatsal bir sentez yöntemiyle ele alan kavramsal bir derleme makalesidir; mevcut araştırma bulgularını, politika belgelerini ve kuramsal çerçeveleri bütünlük bir model önerisi etrafında sentezlemeyi amaçlamaktadır.

1. Yöntem

Bu çalışma, kavramsal bir derleme makalesi niteliği taşımaktadır. Dijital ebeveynlik, platform yönetişimi, dijital iyi oluş ve çocuk hakları alanlarındaki uluslararası akademik literatür; anlatsal sentez yöntemiyle derlenmiş ve eleştirel bir perspektifle değerlendirilmiştir. Anlatsal sentez, farklı disiplinlerden ve kuramsal çerçevelerden üretilmiş araştırmaları sistematik bir kanıt hiyerarşisine tabi tutmaksızın bütünleşik bir kavramsal çerçeve etrafında bir araya getirmeye olanak tanıyan nitel bir derleme yaklaşımıdır (Popay vd., 2006). Bu yöntem; özellikle ampirik bulguların yanı sıra politika belgelerini, uluslararası düzenleyici çerçeveleri ve kuramsal önerileri de kapsayan geniş literatür alanlarının sentezlenmesinde tercih edilmektedir. Literatür taraması; Google Scholar, Web of Science ve Scopus veri tabanları aracılığıyla “digital child protection”, “platform governance children”, “digital parenting”, “children’s digital rights”, “digital well-being children”, “safety by design” ve “AI children” anahtar sözcükleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Tarama; 2014–2025 yılları arasında yayımlanmış hakemli makaleleri, kitap bölümlerini, uluslararası kuruluşların politika raporlarını ve düzenleyici belgeleri kapsamaktadır. Seçilen kaynaklar, makalenin merkezi argümanı açısından kuramsal ve politika düzeyindeki katkılarına göre değerlendirilmiş; alanın birbiriyle örtüşen ancak hâlâ parçalı seyreden tartışmalarını ekosistemik bir model çerçevesinde sentezlemek amacıyla analiz edilmiştir. Çalışmanın temel katkısı; dijital ebeveynlik, platform sorumluluğu, çocuk hakları ve yapay zekâ yönetişimi alanlarındaki kavramsal tartışmaları “dijital habitat” metaforu etrafında bütünleştiren özgün bir kavramsal çerçeve önerisidir.

2. Ebeveyn Merkezli Yaklaşımların Sınırları

Dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin erken dönem tartışmalar büyük ölçüde ebeveyn denetimi, ekran süresi yönetimi ve çocukların çevrimiçi davranışlarının kontrol edilmesi üzerine odaklanmıştır. Bu yaklaşımdan hareketle ebeveynler, çocukların dijital risklerden korunmasında temel aktör olarak konumlandırılmış; dijital ebeveynlik pratikleri ise çoğunlukla içerik filtreleme, zaman kısıtlamaları, ebeveyn kontrol uygulamaları ve çevrimiçi faaliyetlerin izlenmesi gibi stratejiler üzerinden tanımlanmıştır (Banić ve Orehovalski, 2024). Özellikle sosyal medya kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte ekran süresi, zararlı içeriklere maruz kalma, çevrimiçi bağımlılık, siber zorbalık ve mahremiyet ihlalleri gibi riskler kamuoyunda daha görünür hale gelmiş; bu risklere karşı geliştirilen çözüm önerileri büyük ölçüde ebeveynlerin denetim kapasitesi üzerinden tartışılmıştır. Ancak dijital ortamların giderek daha karmaşık, veri odaklı ve algoritmik hale gelmesi, çocukların dijital deneyimlerinin yalnızca aile içi kontrol mekanizmalarıyla açıklanamayacağını ortaya koymuştur.

Güncel çalışmalar, ebeveyn merkezli dijital koruma yaklaşımlarının çeşitli yapısal sınırlılıklar içerdiğini göstermektedir. Öncelikle ebeveyn kontrol araçları ve gözetim temelli uygulamalar her zaman çocukların dijital güvenliğini artırmamakta; bazı durumlarda çocukların mahremiyet algısını, özerklik duygusunu ve ebeveynlerle kurduğu güven ilişkisini zayıflatabilmektedir (Stoilova vd., 2023; G. Wang vd., 2021). Özellikle aşırı denetim ve sürekli izleme pratiklerinin çocuklarda gizlilik ihtiyacını artırdığı, alternatif ve denetimsiz dijital alanlara yönelmeyi teşvik edebildiği belirtilmektedir. Bunun yanı sıra ebeveynlerin dijital okuryazarlık düzeyleri, teknolojik bilgiye erişimleri, sosyoekonomik koşulları ve dijital risklere ilişkin farkındalıkları arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır (Banić ve Orehovalski, 2024). Bu durum, çocukların dijital risklerden korunmasının yalnızca ailelerin bireysel kapasitesine bırakılmasının mevcut toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretebilme riskini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla dijital ortamda çocukların korunmasını yalnızca “iyi ebeveynlik” pratikleri üzerinden açıklayan yaklaşımlar, dijital platformların yapısal etkilerini ve daha geniş yönetim sorunlarını görünmez kılabilir.

Ebeveyn merkezli yaklaşımların bir diğer önemli sınırlılığı ise dijital riskleri çoğunlukla bireysel kullanıcı davranışları üzerinden değerlendirmesidir. Oysa günümüz dijital ortamlarında çocukla-

rın karşılaştığı pek çok risk; platformların dikkat ekonomisine dayalı tasarımlarından, öneri algoritmalarından, veri toplama mekanizmalarından ve kullanıcı etkileşimini maksimize etmeyi hedefleyen ticari modellerden bağımsız düşünülemez. Sosyal medya platformları, çevrimiçi oyun ortamları ve video paylaşım uygulamaları çocukların yalnızca içerik tüketimini değil; aynı zamanda davranış biçimlerini, duygusal deneyimlerini, sosyal ilişkilerini ve kimlik inşa süreçlerini de şekillendirmektedir. Bu nedenle çevrimiçi riskleri yalnızca çocukların bireysel medya kullanımı ya da ebeveyn denetimi eksikliği üzerinden açıklamak, dijital platformların sistemsel etkilerini göz ardı eden indirgemeci bir yaklaşım ortaya çıkarmaktadır (Lievens, 2021; Verdoodt vd., 2023). Nitekim son yıllarda çocukların dijital güvenliğine ilişkin tartışmaların platform tasarımı, algoritmik yönlendirme, veri koruma ve platform sorumluluğu gibi yapısal meseleler etrafında yoğunlaşması da bu dönüşümün önemli göstergelerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Bu dönüşüm doğrultusunda son yıllarda dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin literatürde çok aktörlü yönetim modellerine yönelik ilgi giderek artmaktadır. Güncel çalışmalar, çocukların dijital güvenliğinin yalnızca ailelerin bireysel müdahaleleriyle sağlanamayacağını; dijital platformların tasarım süreçlerinden düzenleyici politikalara kadar uzanan daha geniş bir ekosistem içerisinde ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır (Jang ve Ko, 2023; Jonnalagadda vd., 2023). Bu noktadan hareketle platformların çocuk dostu tasarım ilkelerini benimsemesi, yaşa uygun dijital ortamlar oluşturmaları, veri toplama süreçlerinde daha şeffaf davranması ve zararlı içeriklerin yayılımını sınırlandıracak mekanizmalar geliştirmesi gerektiği savunulmaktadır. Benzer şekilde devletlerin düzenleyici yapılar oluşturmaları, eğitim kurumlarının eleştirel dijital okuryazarlık becerilerini güçlendirmesi ve sivil toplum kuruluşlarının farkındalık ve savunuculuk faaliyetleri yürütmesi de dijital ortamda çocukların korunmasının temel bileşenleri arasında değerlendirilmektedir. Böylece çocukların dijital güvenliği, yalnızca bireysel ebeveynlik pratikleriyle değil; dijital ortamı şekillendiren tüm aktörlerin ortak sorumluluğu düşünülecek tartışılmaya başlanmış; literatürde ebeveyn merkezli koruma anlayışından daha bütüncül, çok aktörlü ve yapısal yaklaşımlara doğru belirgin bir yönelim ortaya çıkmıştır.

3. Ortak Sorumluluk Paradigması

Dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin güncel literatürde öne çıkan en önemli dönüşümlerden biri, sorumluluğun yalnızca ebeveynlere atfedildiği bireyselci yaklaşımlardan çok aktörlü yönetim modellerine doğru yaşanan kaymadır. Özellikle platformlaşmış dijital ortamların gündelik yaşamın merkezine yerleşmesiyle birlikte çocukların çevrimiçi deneyimlerinin; platform tasarımları, öneri algoritmaları, veri işleme mekanizmaları ve ticari platform mantıkları tarafından önemli ölçüde şekillendirildiği daha görünür hale gelmiştir. Bu doğrultuda dijital ortamda çocukların korunması, yalnızca bireysel medya kullanım pratiklerine ilişkin bir mesele olarak değil; dijital ortamı üreten, düzenleyen ve yöneten aktörlerin ortak sorumluluğu göz önünde bulundurularak ele alınmaya başlanmıştır (Jang ve Ko, 2023; Jonnalagadda vd., 2023).

Bu paradigma değişimi doğrultusunda devletler, teknoloji şirketleri, eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları ve platformlar çocukların dijital güvenliğine ilişkin tartışmalarda daha merkezi aktörler haline gelmiştir. Literatürde giderek daha fazla çalışma, çocukların dijital güvenliğinin yalnızca ailelerin bireysel müdahaleleriyle sağlanamayacağını; dijital platformların tasarım süreçlerinden düzenleyici politikalara kadar uzanan daha geniş bir ekosistem içerisinde ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu çalışmaların etkisiyle çocukların dijital güvenliği; yalnızca risklerin sınırlandırılması üzerinden değil, aynı zamanda çocukların haklarının, mahremiyetinin, dijital iyi oluşunun ve güvenli katılım imkanlarının korunması kapsamında da değerlendirilmeye başlanmıştır (Livingstone ve Third, 2017; Stoilova vd., 2020).

Bununla birlikte ortak sorumluluk yaklaşımının güç kazanması, ebeveynlerin dijital ortamda çocukların korunmasındaki rolünün ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Güncel çalışmalar, ebeveynlerin çocukların dijital deneyimlerinde hâlâ önemli bir rehberlik ve destek rolüne sahip olduğunu; ancak bu rolün yalnızca denetim ve kontrol üzerinden değil iletişim, dijital farkındalık, eleştirel medya okuryazarlığı ve güven ilişkisi üzerinden yeniden tanımlanması gerektiğini vurgulamaktadır (Stoilova vd., 2023). Böylece dijital ortamda çocukların korunması, yalnızca yasaklama ve gözetim temelli bir süreç olarak değil; çocukların dijital ortamlarda daha bilinçli, güvenli ve hak temelli biçimde var olabilmelerini destekleyen çok boyutlu bir dijital rehberlik süreci olarak yeniden düşünülmektedir.

Ortak sorumluluk paradigmasının akademik literatürdeki güç kazanımı, son yıllarda hayata geçen önemli düzenleyici girişimlerle de desteklenmektedir. Avrupa Birliği'nin 2022 tarihli Dijital Hizmetler Yasası (Digital Services Act, DSA), çocukları ticari profillemeye dayanan algoritmik hedeflemelerden korumayı ve geniş kapsamlı platformların risk değerlendirmesi yapmasını zorunlu kılmaktadır. Bu düzenleme, dijital ortamda çocukların korunmasını yalnızca bireysel ebeveynlik kapasitesine bırakmak yerine platform mimarisi ve algoritmik sistemler düzeyinde devlet müdahalesini meşrulaştıran önemli bir paradigma dönüşümünü temsil etmektedir (European Commission, 2022; Verdoodt vd., 2023). Benzer şekilde AB'nin Genel Veri Koruma Yönetmeliği'nin (GDPR) çocuklara yönelik hükümleri (GDPR-K) 16 yaş altındakilerin verilerinin işlenmesinde eş ve/veya vasi onayını zorunlu kılarken; veri minimizasyonu ve açık amaç sınırlaması ilkeleri ekseninde platformların çocuklara yönelik veri toplama pratiklerini köklü biçimde yeniden düzenlemesini gerektirmektedir (Lievens, 2021).

Birleşik Krallık'ta 2023 yılında yürürlüğe giren Çevrimiçi Güvenlik Yasası (Online Safety Act) ise ortak sorumluluk modelinin hukuki altyapıya en kapsamlı biçimde yansıdığı örneklerden birini sunmaktadır. Yasa, platformları kullanıcıların—özellikle çocukların—deneyimlediği zararlara karşı önceden önlem almakla yükümlü kılmakta; çocuklara yönelik algoritma ve tasarım kararları için hesap verebilirlik mekanizmaları öngörmekte ve düzenleyici kurum İletişim Ofisi'ne (Ofcom) bu uyumu denetleme yetkisi vermektedir. ICO'nun Yaşa Uygun Tasarım Kodu'yla (Age Appropriate Design Code, 2021) birlikte yürütülen bu çerçeve; çocuklara yönelik varsayılan mahremiyet ayarları, konum takibinin kapatılması, profillemeye için onay zorunluluğu ve çocukların katılımını hedefleyen tasarım hilelerinin yasaklanması gibi somut yükümlülükler getirmektedir (Jang ve Ko, 2023). Bu uygulamalar, çocukların dijital güvenliğini salt ebeveyn denetiminden çıkarıp yapısal platform sorumluluğu ve devlet düzenleme ekseninde yeniden konumlandıran somut politika örnekleri olarak literatürde giderek daha sık atıfta bulunulan referans noktalara dönüşmektedir (ICO, 2021; UK Parliament, 2023).

Bu yaklaşım, son yıllarda çocukların dijital güvenliğine ilişkin geliştirilen uluslararası politika ve araştırma çerçevelerinde de giderek daha görünür hale gelmektedir. OECD'nin *Towards Digital Safety by Design for Children* başlıklı raporu, çocukların dijital güvenliğinin yalnızca ebeveynlerin ya da çocukların bireysel sorumluluğuna bırakılamayacağını; güvenlik yaklaşımının dijital hizmetlerin tasarım, geliştirme ve yönetim süreçlerine entegre edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (OECD, 2024). Raporda özellikle çocuk güvenliğinin proaktif, çocuk merkezli ve çok aktörlü bir yönetim yaklaşımıyla ele alınması gerektiği belirtilmekte; platform sağlayıcılarının çocukların dijital deneyimlerini şekillendiren temel aktörlerden biri olduğu ifade edilmektedir. Benzer şekilde TUM Think Tank, Berkman Klein Center ve University of Zurich iş birliğiyle hazırlanan *Frontiers in Digital Child Safety* raporu da dijital çocuk güvenliğinin yalnızca reaktif ve kısıtlayıcı önlemler üzerinden değil; çocuk hakları, çocuk katılımı, dijital iyi oluş ve ekosistem düzeyinde çok aktörlü iş birlikleri üzerinden yeniden düşünülmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Cortesi ve Gasser, 2025). Her iki yaklaşım da çocukların dijital güvenliğini yalnızca riskleri azaltmaya yönelik müdahaleler üzerinden değil; çocuk merkezli, proaktif ve çok aktörlü dijital ortamların oluşturulmasına ilişkin yapısal bir yönetim meselesi olarak değerlendirmektedir.

4. Platform Sorumluluğu ve Güvenli Tasarım

Platformlaşmış dijital ortamların çocukların gündelik yaşamındaki etkisinin artmasıyla birlikte dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin tartışmalarda platform sorumluluğu daha merkezi bir konuma yerleşmiştir. Güncel çalışmalar, çocukların çevrimiçi ortamlarda karşılaştığı pek çok riskin yalnızca bireysel kullanıcı davranışlarından değil; aynı zamanda platform mimarilerinden, algoritmik öneri sistemlerinden, veri toplama süreçlerinden ve kullanıcı etkileşimini maksimize etmeye yönelik ticari tasarım tercihlerinden kaynaklanabildiğini ortaya koymaktadır (Lievens, 2021; Verdoodt vd., 2023). Sosyal medya platformları, video paylaşım uygulamaları ve çevrimiçi oyun ortamları çocukların yalnızca içerik tüketimini değil; davranış biçimlerini, sosyal ilişkilerini, duygusal deneyimlerini ve kimlik inşa süreçlerini de şekillendirmektedir. Bu nedenle çevrimiçi riskleri yalnızca çocukların bireysel medya kullanımı ya da ebeveyn denetimi eksikliği üzerinden açıklamak, dijital platformların sistemsel etkilerini göz ardı eden indirgemeci bir yaklaşım ortaya çıkarmaktadır.

Bu doğrultuda dijital ortamda çocukların korunması alanında “güvenli tasarım” (safety by design), yaşa uygun tasarım kodları, algoritmik şeffaflık ve veri koruma mekanizmaları gibi kavramlar giderek daha merkezi hale gelmektedir. Özellikle çocukların dikkatini mümkün olduğunca uzun süre platform üzerinde tutmayı hedefleyen sistemlerin; bağımlılık benzeri kullanım pratikleri, zararlı içeriklerle karşılaşma riski ve veri mahremiyetine ilişkin sorunlarla ilişkili olduğu yönündeki tartışmalar, platformların etik ve toplumsal sorumluluklarını yeniden gündeme taşımıştır. Böylece çocukların dijital güvenliğinin yalnızca bireysel kullanıcı tercihlerine bırakılamayacağı; dijital ortamın tasarımına ve işleyişine ilişkin yapısal düzenlemelerin de kritik öneme sahip olduğu görüşü güç kazanmıştır.

Son yıllarda yapay zekâ destekli öneri sistemleri, kişiselleştirilmiş içerik akışları ve üretken yapay zekâ uygulamaları çocukların dijital deneyimlerinin şekillenmesinde daha belirleyici hale gelmiştir. Güncel çalışmalar, algoritmik sistemlerin çocukların hangi içeriklerle karşılaşacağını, ne kadar süre çevrimiçi kalacağını ve hangi dijital davranış kalıplarını geliştireceğini doğrudan etkileyebildiğini göstermektedir (Ungruh, 2025). Bu durum, platformların yalnızca içerik sunan teknolojik araçlar değil; aynı zamanda çocukların dikkatini, etkileşimlerini ve duygusal deneyimlerini yönlendiren aktif davranış mimarileri olarak işlediğine işaret etmektedir. Özellikle veri temelli ticari mantıklarla çalışan yapay zekâ destekli sistemlerin çocuk kullanıcıların gelişimsel özelliklerini yeterince dikkate almadan tasarlanmasının; mahremiyet ihlalleri, manipülasyon, aşırı veri toplama ve zararlı içeriklere maruz kalma gibi riskleri artırabileceği belirtilmektedir (Y. Wang vd., 2022). Bu nedenle son yıllarda literatürde yaşa uygun yapay zekâ tasarımı, çocuk dostu algoritmik sistemler ve güvenli yapay zekâ mimarileri gibi yaklaşımlar daha görünür hale gelmeye başlamıştır (Kurian, 2024). Böylece platform sorumluluğu tartışmaları, yalnızca içerik güvenliğiyle sınırlı olmayan; çocukların dijital haklarını, mahremiyetini ve dijital iyi oluşunu merkeze alan daha kapsamlı bir yönetim anlayışına doğru genişlemektedir.

Üretken yapay zekâ uygulamalarının çocukların dijital yaşamına giderek daha fazla girmesiyle birlikte yeni ve karmaşık koruma meseleleri ortaya çıkmaktadır. Büyük dil modelleri, yapay zekâ destekli sohbet robotları ve üretici içerik sistemleri; çocukların bilgiye erişim, öğrenme ve sosyalleşme biçimlerini derin biçimde dönüştürmektedir. Ancak bu sistemlerin çocuklara yönelik tasarlanmaması, gelişimsel olgunluk düzeyini gözetmemesi ve veri odaklı ticari mantıklarla işlemesi; dezenformasyon, duygusal manipülasyon, kimlik belirsizleşmesi ve mahremiyetin sistematik olarak aşındırılması gibi yapısal riskleri beraberinde getirmektedir (Kurian, 2024; Y. Wang vd., 2022). UNICEF’in çocuklar için yapay zekâ politika rehberi de çocuk odaklı yapay zekâ tasarımında şeffaflık, hesap verebilirlik, gelişimsel uygunluk ve çocuk katılımı ilkelerinin temel yönetim bileşenleri olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (UNICEF, 2021). Rehber, çocukların yapay zekâ sistemleriyle kurduğu ilişkinin yalnızca teknik güvenlik perspektifi üzerinden değil; çocuk hakları, dijital iyi oluş, ayrımcılık riskleri ve çocukların üstün yararı ilkesi gözetilerek ele alınması gerektiğine dikkat çekmektedir.

Bu yaklaşım, yapay zekâ yönetişimine ilişkin tartışmaların yalnızca platform güvenliği ya da içerik moderasyonu ekseninde değil; çocuk merkezli ve hak temelli dijital ortamların oluşturulması bağlamında yeniden düşünülmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle dijital ortamda çocukların korunması artık yalnızca platform içerik moderasyonu ile değil; yapay zekâ sistemlerinin tasarım etikleri, algoritmik hesap verebilirlik ve YZ yönetişimi boyutlarıyla da ele alınmasını gerektiren daha kapsamlı bir politika alanına dönüşmektedir.

Bu gelişmeler doğrultusunda platform yönetişimine ilişkin tartışmalar, yalnızca içerik moderasyonu ya da teknik güvenlik önlemleriyle sınırlı kalmamaktadır. Literatürde giderek daha fazla çalışma, dijital platformların çocuk kullanıcıların davranışlarını şekillendiren sosyoteknik sistemler olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Özellikle veri temelli iş modelleri, kullanıcı dikkatini maksimize etmeye yönelik tasarım stratejileri ve sürekli etkileşim üretmeyi hedefleyen algoritmik yapılar; çocukların dijital ortamlardaki deneyimlerini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle çocukların dijital güvenliğine ilişkin güncel tartışmalar, yalnızca “zararlı içeriklerin kaldırılması” gibi dar güvenlik yaklaşımlarından uzaklaşarak; platformların tasarım mantıklarının, veri toplama pratiklerinin ve algoritmik yönlendirme mekanizmalarının çocuk hakları perspektifi doğrultusunda yeniden değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir (Verdoodt vd., 2023; Y. Wang vd., 2022).

Bu bağlamda platform sorumluluğuna ilişkin güncel yaklaşımlar, çocukların dijital güvenliğinin yalnızca sonradan müdahale edilen risk yönetimi stratejileriyle sağlanamayacağını; güvenliğin platform tasarım süreçlerine en baştan entegre edilmesi gerektiğini savunmaktadır. “Güvenli tasarım” (safety by design) yaklaşımı, çocukların dijital ortamlarda karşılaşabileceği zararların yalnızca bireysel kullanıcı davranışları üzerinden değil; platformların teknik altyapıları, kullanıcı arayüzleri, veri toplama biçimleri ve algoritmik sistemleri üzerinden değerlendirilmesini önermektedir (Lievens, 2021). Bu yaklaşım doğrultusunda yaşa uygun tasarım kodları, varsayılan mahremiyet ayarları, veri minimizasyonu, algoritmik şeffaflık ve çocuk dostu kullanıcı deneyimi gibi ilkeler dijital ortamda çocukların korunması tartışmalarında daha görünür hale gelmiştir. Özellikle çocuk kullanıcıların gelişimsel özelliklerini dikkate almayan veri odaklı sistemlerin; bağımlılık benzeri kullanım pratikleri, manipülatif yönlendirmeler ve mahremiyet ihlalleriyle ilişkili olabileceği yönündeki tartışmalar, platformların etik ve toplumsal sorumluluklarının yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır (Verdoodt vd., 2023; Y. Wang vd., 2022).

Bununla birlikte literatürde platformların kendi kendini düzenleme mekanizmalarının yeterliliği de tartışılmaktadır. Özellikle küresel teknoloji şirketlerinin ticari öncelikleri ile çocukların üstün yararı arasında, zaman zaman önemli gerilimler oluşabildiği belirtilmektedir. Bu nedenle çocukların dijital haklarının korunmasının yalnızca platformların gönüllü etik ilkelerine bırakılmasının yeterli olmadığı; devletlerin, düzenleyici kurumların ve uluslararası politikaların daha aktif rol üstlenmesi gerektiği savunulmaktadır (Jang ve Ko, 2023). Böylece platform yönetişimi tartışmaları, teknik güvenlik önlemlerinin ötesine geçerek çocuk hakları, veri koruma, algoritmik hesap verebilirlik ve dijital demokrasi ekseninde daha geniş bir yönetim alanına dönüşmektedir.

Güncel literatürde platform sorumluluğu, yalnızca içerik moderasyonu ya da teknik güvenlik önlemleriyle sınırlı bir mesele olarak değil; çocuk hakları, algoritmik yönlendirme, veri koruma ve dijital iyi oluş ekseninde ele alınan daha kapsamlı bir yönetim tartışması olarak değerlendirilmektedir. Böylece dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin güncel yaklaşımlar, platformların çocuk kullanıcıların güvenliğini ve haklarını gözeten yapısal sorumluluklar üstlenmesi gerektiği yönünde daha güçlü bir paradigma değişimine işaret etmektedir.

5. Çocuk Hakları, Dijital İyi Oluş ve Dijital Özneleşme

Dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin güncel literatürde öne çıkan en önemli dönüşümlerden biri, çocukların dijital ortamlardaki konumunun yalnızca korunması gereken kırılgan bireyler olarak değerlendirilmesinden uzaklaşılmasıdır. Özellikle çocuk hakları perspektifi doğrultusunda geliştirilen çalışmalar, çocukların dijital ortamlarda yalnızca risklere maruz kalan pasif kullanıcılar değil; aynı zamanda etkileşim kuran, içerik üreten, öğrenen, sosyalleşen ve karar alan aktif dijital öznelere olduğunu vurgulamaktadır (Livingstone ve Third, 2017; Stoilova vd., 2020). Bu bağlamda dijital özneleşme; çocukların kendi seslerini ifade edebildikleri, dijital kültürün üretimine katkıda bulunabildikleri ve platformlarda anlamlı biçimde temsil edilebildikleri bir katılım süreci olarak ele alınmaktadır (Kinnula ve Iivari, 2021). Bu bakış açısıyla çocukların dijital deneyimlerine ilişkin tartışmalar; güvenlik kadar katılım, ifade özgürlüğü, mahremiyet, dijital haklar ve dijital iyi oluş boyutlarını da içermeye başlamıştır. Böylece dijital ortamda çocukların korunması denildiğinde, yalnızca zararlı içeriklerden korunması değil; çocukların güvenli, destekleyici ve hak temelli dijital ortamlarda var olabilmelerini sağlayacak koşulların oluşturulması da ele alınmaktadır.

Bu dönüşümün önemli kilometre taşlarından biri, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi tarafından yayımlanan *Genel Yorum No. 25* olmuştur. Çocuk haklarının dijital çevre bağlamında nasıl yorumlanması gerektiğini açıklayan bu temel uluslararası belge, çocukların dijital ortamlarda yalnızca korunması gereken bireyler olarak değil; aynı zamanda hak sahibi dijital öznelere olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (UN Committee on the Rights of the Child, 2021). Bu doğrultuda çocukların dijital ortamlarda bilgiye erişim, katılım, ifade özgürlüğü, oyun, öğrenme ve mahremiyet haklarının korunması; dijital ortamda çocukların korunmasının temel bileşenleri arasında değerlendirilmektedir. Böylece çocuk hakları yaklaşımı, dijital güvenliği yalnızca risklerin azaltılmasına odaklanan dar korumacı yaklaşımların ötesine taşıyarak çocukların dijital ortamlarda güvenli ve anlamlı katılımını destekleyen daha bütüncül bir perspektif sunmaktadır.

Literatürde giderek daha fazla çalışma, çocukların dijital ortamlardaki deneyimlerinin yalnızca yetişkinler tarafından düzenlenen koruma mekanizmaları üzerinden değerlendirilmesinin yetersiz olduğunu savunmaktadır. Özellikle çocukların dijital teknolojilerin tasarım süreçlerine katılımı, çocuk merkezli dijital ortamların oluşturulması ve çocukların kendi dijital deneyimlerine ilişkin görüşlerinin dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır (Kinnula ve Iivari, 2021). Çocuklar, sadece korunması gereken kullanıcılar değil; dijital kültürün oluşumuna katkıda bulunan ve dijital teknolojilerle ilişkili karar süreçlerinde söz sahibi olması gereken toplumsal aktörler olarak değerlendirilmektedir. Böylece dijital ortamda çocukların korunması tartışmaları, çocukların yalnızca risklerden uzak tutulmasına değil; aynı zamanda dijital ortamlarda güçlenmesini, katılımını ve dijital özneleşmesini destekleyen koşulların oluşturulmasına yönelmektedir.

Dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin güncel literatürde öne çıkan bir diğer önemli yaklaşım ise çocukların dijital iyi oluşunun yalnızca risklerden korunma perspektifi üzerinden değerlendirilemeyeceği yönündedir. Özellikle son yıllarda geliştirilen çalışmalar, çocukların dijital ortamlardaki deneyimlerinin; psikolojik iyi oluş, sosyal katılım, öğrenme deneyimleri, mahremiyet algısı ve dijital haklar gibi çok boyutlu süreçlerle ilişkili olduğunu vurgulamaktadır (Helsper vd., 2024). Bu doğrultuda çocukların dijital ortamlardaki deneyimlerini yalnızca “zararlı içeriklerden korunma” ekseninde değerlendiren yaklaşımların, çocukların dijital yaşamlarının sosyal ve kültürel boyutlarını yeterince dikkate almadığı belirtilmektedir. Özellikle platformlaşmış dijital ortamların çocukların gündelik yaşamına giderek daha fazla entegre olması, dijital iyi oluş kavramını çevrimiçi güvenlik tartışmalarının önemli bir bileşeni haline getirmiştir. Böylece çocukların dijital ortamlarda yalnızca güvende olması değil; aynı zamanda destekleyici, kapsayıcı ve hak temelli dijital deneyimlere erişebilmesi de dijital ortamda çocukların korunması tartışmalarının merkezine yerleşmeye başlamıştır.

Bununla birlikte yapay zekâ destekli dijital sistemlerin yaygınlaşması, çocuk hakları ve dijital iyi oluş tartışmalarını daha da karmaşık hale getirmektedir. Özellikle öneri algoritmaları, üretken yapay zekâ uygulamaları, otomatik içerik akışları ve kişiselleştirilmiş dijital deneyimler çocukların çevrimiçi ortamlarla kurduğu ilişkiyi yeniden şekillendirmektedir. Yapay zekâ destekli dijital ortamlar, çocukların dijital deneyimlerini yalnızca içerik düzeyinde değil; veri mahremiyeti, algoritmik yönlendirme, yanlış bilgi, duygusal manipülasyon ve davranışsal bağımlılık gibi çok boyutlu süreçler üzerinden de etkileyebilmektedir. Bu durum, çocukların dijital haklarının korunmasının yalnızca mevcut risklere yanıt veren reaktif politikalarla değil; hızla dönüşen dijital teknolojileri öngören proaktif ve hak temelli yaklaşımlarla birlikte düşünülmesini gerekli kılmaktadır (Djeffal, 2022). Böylece dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin güncel tartışmalar, çocukların dijital ortamlardaki varlığını yalnızca korunması gereken bir risk alanı olarak değil; hak, katılım ve dijital özneleşme ekseninde değerlendiren daha bütüncül yaklaşımlara yönelmektedir.

6. Ekosistemik Dijital Habitat Modeli

Bu çalışma kapsamında önerilen ekosistemik dijital habitat modeli, dijital ortamda çocukların korunmasını yalnızca ebeveyn denetimi, bireysel risk yönetimi ya da teknik platform güvenliği olarak değerlendiren yaklaşımlardan ayrılmaktadır. Model, çocukların dijital deneyimlerinin; platform mimarileri, algoritmik sistemler, sosyal ilişkiler, eğitim süreçleri, veri ekonomisi ve yönetim mekanizmaları arasındaki karşılıklı etkileşimler içerisinde şekillendiğini savunmaktadır. Bu yönüyle çalışma, dijital ortamda çocukların korunmasını yalnızca risklerin azaltılmasına odaklanan korumacı perspektiflerin ötesine taşıyarak çocukların dijital haklarını, katılımını, dijital iyi oluşunu ve dijital özneleşmesini merkeze alan ilişkisel ve çok aktörlü bir kavramsal yapı önermektedir. Bu öneri, özellikle ekolojik bir perspektiften hareketle çocukların dijital deneyimlerini sosyoteknik çevreler ve çok katmanlı ekosistem ilişkileri dikkate alarak değerlendiren güncel çalışmalarla örtüşmekte (Colvert vd., 2024; Odgers ve Jensen, 2020); modelin teorik kökleri bu perspektifte şekillenmektedir. Colvert, Pothong ve Livingstone (2024), çocuk haklarının dijital ortamlara entegre edilmesini “tasarımda çocuk hakları” (child rights by design) yaklaşımı ile ele almakta; çocukların dijital deneyimlerinin insanlar, ürünler ve dijital/mekânsal bağlamlar arasındaki etkileşimler içerisinde şekillendiğini savunmaktadır.

Mevcut literatürde dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin yaklaşımlar; ebeveyn merkezli koruma (bireysel sorumluluk), platform sorumluluğu (teknik güvenlik ve içerik moderasyonu) ve çocuk hakları (katılım ve mahremiyet) gibi birbiriyle kısmi örtüşmeler içeren, ancak büyük ölçüde birbirinden bağımsız gelişen alt alanlara ayrılmış durumdadır. Bu parçalı yapı, karmaşık sosyoteknik ekosistemler içinde şekillenen çocuk deneyimlerini bütüncül biçimde ele almayı güçleştirmektedir. Özellikle yapımçı yapay zekânın (üretken YZ) hızla yaygınlaşması, öneri algoritmalarının çocukların dijital deneyimleri üzerindeki belirleyici etkisi ve platform ekonomisinin çocuk kullanıcıları kapsayan yapısal yönlendiricileri; mevcut tek aktörlü ya da tek boyutlu modellerin yeterince kavrayamadığı yeni ve karmaşık riskleri beraberinde getirmektedir. Mevcut açıklama çerçevelerinin ötesinde ekosistemik dijital habitat modeli üç temel boyutta özgün bir katkı sunmaktadır. Birincisi, model; ebeveyn denetimi, platform güvenliği ve çocuk hakları gibi birbiriyle yeterince ilişkilendirilmemiş kavramsal alanı “habitat” metaforu etrafında bütünleştirerek çocukların dijital deneyimini tek bir aktör ya da tekil bir risk vektörü üzerinden değil, dinamik ve çok katmanlı bir ekosistem olarak kavramsallaştırmaktadır. İkincisi, model; çocukları yalnızca korunması gereken kırılgan bireyler olarak değil, dijital kültürün aktif özneleri ve hak sahipleri olarak merkeze alarak salt risk azaltma odaklı geleneksel yaklaşımların ötesine geçmektedir. Üçüncüsü, model; yapımçı yapay zekâ ve algoritmik sistemlerin yarattığı yeni yönetim sorunlarını çocuk hakları perspektifinden ele alarak mevcut düzenleyici boşlukları görünür kılmakta ve politika yapımcılar için somut öneriler geliştirilmesine temel oluşturmaktadır. Modelin sağladığı başlıca faydalar şu şekilde özetlenebilir:

(1) Politika tasarımı açısından, model; tek bir aktörün sorumluluğuna sıkıştırılamayacak karmaşık sorunların çözümünde geniş paydas katılımını ve koordinasyon mekanizmalarının geliştirilmesini gerekli kılan çerçeveyi sunmaktadır.

(2) Araştırma açısından, model; disiplinlerarası çalışmalara ortak bir kavramsal dil sağlayarak dijital ortamda çocuk deneyimlerini inceleyen araştırmaların bulgularını karşılaştırılabilir kılmaktadır.

(3) Pratik uygulama açısından, model; platform tasarımı, eğitim müfredatı, yasal düzenlemeler, ebeveyn rehberliği gibi geniş bir sorumluluk alanını kavramsallaştırarak dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin önlemlerin birbiriyle bağlantılı ve tutarlı biçimde tasarlanmasına olanak tanımaktadır.

6.1. Ekosistemik Dijital Habitatın Bileşenleri

Bu çalışmada önerilen ekosistemik dijital habitat modeli, çocukların dijital deneyimlerinin tek bir aktör ya da tek bir çevrimiçi ortam üzerinden açıklanamayacağı varsayımına dayanmaktadır. Çocukların dijital yaşamı; aile, okul, akran ilişkileri, dijital platformlar, algoritmik sistemler, teknoloji şirketleri, düzenleyici kurumlar ve kültürel normlar arasında sürekli etkileşim halinde olan çok katmanlı bir yapı içerisinde şekillenmektedir. Bu nedenle dijital ortamda çocukların korunması, yalnızca ebeveynlerin bireysel sorumluluğuna indirgenemeyecek kadar karmaşık bir sosyoteknik ekosistem içerisinde değerlendirilmelidir (Livingstone ve Blum-Ross, 2020).

Bu model içerisinde ebeveynler çocukların dijital deneyimlerinde önemli bir rehberlik ve destek aktörü olmaya devam etmektedir. Ancak ebeveynlerin rolü yalnızca gözetim, yasaklama ve kontrol üzerinden değil; açık iletişim, dijital farkındalık, medya okuryazarlığı ve güven ilişkisi üzerinden tanımlanmaktadır. Benzer şekilde eğitim kurumları da çocukların eleştirel dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir. Çocukların dijital ortamlarda karşılaştıkları içerikleri değerlendirebilmesi, algoritmik yönlendirmeleri fark edebilmesi ve dijital haklarına ilişkin farkındalık geliştirebilmesi; yalnızca aile içi müdahalelerle değil, aynı zamanda eğitim süreçleriyle de doğrudan ilişkilidir.

Bununla birlikte dijital habitatın en belirleyici bileşenlerinden biri platformlaşmış dijital ortamlardır. Sosyal medya platformları, çevrimiçi oyun ortamları, video paylaşım uygulamaları ve yapay zekâ destekli sistemler çocukların dijital deneyimlerini yalnızca içerik düzeyinde değil; görünürlük, etkileşim, veri akışı ve davranış yönlendirmesi gibi çok katmanlı süreçler üzerinden şekillendirmektedir. Bu nedenle platformlar yalnızca teknolojik araçlar olarak değil; çocukların dijital yaşam koşullarını etkileyen güçlü sosyoteknik aktörler olarak değerlendirilmelidir (Verdoodt vd., 2023; Y. Wang vd., 2022). Bu durum, platform tasarımı, veri koruma politikaları, algoritmik sistemler ve güvenli yapay zekâ uygulamalarını, dijital ortamda çocukların korunmasının merkezi bileşenlerinden biri haline getirmektedir.

Ekosistemik model aynı zamanda devletlerin, düzenleyici kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının rolünü de dijital habitatın temel unsurları arasında değerlendirmektedir. Dijital platformların küresel ölçekte faaliyet göstermesi ve veri temelli iş modelleriyle çalışması, çocukların dijital haklarının yalnızca bireysel kullanıcı tercihlerine bırakılamayacağını göstermektedir. Bu nedenle veri koruma düzenlemeleri, yaşa uygun tasarım standartları, çocuk hakları politikaları ve dijital medya okuryazarlığına yönelik kamusal stratejiler dijital habitatın yapısını doğrudan etkileyen önemli yönetim mekanizmalarıdır. Böylece dijital ortamda çocukların korunması, birbirinden bağımsız aktörlerin yürüttüğü parçalı müdahaleler yerine; çocukların dijital iyi oluşunu merkeze alan ilişkisel ve çok aktörlü bir ekosistem yaklaşımıyla yeniden düşünülmektedir.

Tablo 1. Ekosistemik Dijital Habitat Modelinin Temel Aktörleri ve İşlevleri

Aktör	Dijital Habitat İçindeki Rol	Potansiyel Riskler	Koruyucu / Destekleyici İşlev
Ebeveynler	Rehberlik, iletişim, medya okuryazarlığı	Aşırı gözetim, kontrol	Güven ilişkisi, dijital farkındalık
Platformlar	İçerik akışı, algoritmik yönlendirme	Veri sömürüsü, manipülasyon	Güvenli tasarım, yaşa uygun tasarım
Okullar	Eleştirel dijital okuryazarlık	Yapısal ve bireysel düzeydeki dijital eşitsizlikler	Hak temelli eğitim
Devlet / Regülatörler	Yasal çerçeve ve denetim	Yetersiz düzenleme	Veri koruma, çocuk hakları
Sivil Toplum	Savunuculuk ve farkındalık	Kaynak yetersizliği Hedef kitleye sınırlı erişim	Destek mekanizmaları
Çocuklar	Aktif dijital özne	Algoritmik yönlendirme, mahremiyet ihlalleri ve kimlik gelişimine yönelik riskler	Dijital haklar farkındalığı, katılım ve özneleşme

6.2. İlişkisel ve Dinamik Bir Ekosistem Olarak Dijital Habitat

Ekosistemik dijital habitat modeli, çocukların dijital deneyimlerini sabit ve tek yönlü süreçler olarak değil; karşılıklı etkileşimler üzerinden sürekli yeniden şekillenen dinamik ilişkiler ağı içerisinde değerlendirmektedir. Çocukların dijital ortamlardaki deneyimleri; yalnızca bireysel tercihler ya da platformların teknik özellikleriyle değil, çevrimdışı sosyal yaşam, aile ilişkileri, akran kültürü, eğitim süreçleri ve algoritmik yönlendirmeler arasındaki sürekli etkileşimler aracılığıyla biçimlenmektedir. Bu durum, çevrimiçi ve çevrimdışı yaşam pratiklerinin birbirinden bağımsız alanlar olarak değil; iç içe geçmiş ve birbirini karşılıklı olarak etkileyen deneyim alanları olarak değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır (Odgers ve Jensen, 2020).

Çocuklar dijital habitat içerisinde yalnızca pasif kullanıcılar değil; dijital ortamlarda anlam üreten, içerik paylaşan, sosyal ilişkiler geliştiren ve çevrimiçi kültürün oluşumuna katkıda bulunan aktif özneler olarak değerlendirilmektedir. Ancak çocukların dijital ortamlardaki bu aktif konumu, platformların veri temelli ticari mantıkları ve algoritmik yönlendirme sistemleriyle sürekli etkileşim halindedir. Öneri algoritmaları, kişiselleştirilmiş içerik akışları ve etkileşim odaklı platform tasarımları çocukların hangi içeriklerle karşılaşacağını, hangi dijital davranış kalıplarını geliştireceğini ve hangi sosyal normlara maruz kalacağını doğrudan etkileyebilmektedir. Böylece çocukların dijital deneyimleri, bireysel tercihler kadar platformların teknik ve ekonomik altyapıları tarafından da şekillendirilen ilişkisel süreçler içerisinde ortaya çıkmaktadır.

Dijital habitat yaklaşımı aynı zamanda çocukların dijital ortamlardaki deneyimlerinin tüm çocuklar için eşit olmadığını da vurgulamaktadır. Sosyoekonomik koşullar, ebeveynlerin dijital okuryazarlık düzeyleri, eğitim imkanları, kültürel çevre ve teknolojilere erişim biçimleri; çocukların dijital ortamlarda karşılaştıkları fırsatları ve riskleri doğrudan etkilemektedir (Livingstone ve Third, 2017; Stoilova vd., 2020). Bu nedenle dijital ortamda çocukların korunması yalnızca teknik güvenlik önlemleri üzerinden değil; sosyal eşitsizlikler, dijital katılım imkanları ve çocukların destekleyici dijital çevrelere erişimi üzerinden de değerlendirilmelidir. Böylece ekosistemik dijital habitat modeli, çocukların dijital deneyimlerini yalnızca bireysel riskler perspektifinden değil; sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik ilişkilerin kesişiminde şekillenen dinamik bir süreç olarak ele almaktadır.

6.3. Risk Merkezli Yaklaşımdan Dijital İyi Oluşa

Dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin geleneksel yaklaşımlar büyük ölçüde risklerin azaltılması, zararlı içeriklerin sınırlandırılması ve çocukların çevrimiçi tehditlerden korunması üzerine odaklanmıştır. Siber zorbalık, zararlı içerikler, mahremiyet ihlalleri, çevrimiçi istismar ve dijital bağımlılık gibi riskler, dijital ortamda çocukların korunması tartışmalarının uzun süre merkezinde yer almıştır. Bununla birlikte güncel literatürde giderek daha fazla çalışma, çocukların dijital deneyimlerinin yalnızca riskler üzerinden değerlendirilmesinin yetersiz olduğunu; bu yaklaşımın çocukların dijital ortamlardaki katılım, öğrenme, sosyalleşme ve kendini ifade etme deneyimlerini arka plana ittiğini vurgulamaktadır (Livingstone ve Third, 2017; Livingstone ve Blum-Ross, 2020; Stoilova vd., 2020).

Ekosistemik dijital habitat modeli, dijital ortamda çocukların korunmasını yalnızca “zararı önleme” ekseninde değil; çocukların dijital ortamlarda güvenli, destekleyici ve güçlendirici deneyimler yaşayabilmesini mümkün kılan koşullar çerçevesinde değerlendirmektedir. Bu doğrultuda dijital iyi oluş; yalnızca çocukların çevrimiçi risklerden korunmasını kapsamamakta, aynı zamanda dijital ortamlarda anlamlı katılım geliştirebilmesi, mahremiyetini koruyabilmesi, güvenli sosyal ilişkiler kurabilmesi ve dijital haklarını kullanabilmesiyle ilişkilendirilmektedir. Böylece dijital ortamda çocukların korunması, yalnızca kısıtlama ve gözetim temelli korumacı yaklaşımların ötesine geçerek çocukların dijital ortamlarda güçlenmesini ve özneleşmesini destekleyen daha bütüncül bir yaklaşıma dönüşmektedir.

Bu yaklaşım aynı zamanda çocukların dijital ortamlardaki deneyimlerinin yalnızca bireysel dayanıklılık ya da ebeveyn denetimi üzerinden değerlendirilemeyeceğini de göstermektedir. Çocukların dijital iyi oluşu; platform tasarımı, algoritmik sistemler, veri koruma politikaları, eğitim imkanları, dijital medya okuryazarlığı ve sosyal destek mekanizmalarıyla doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla çocukların dijital ortamlarda güvenli ve sağlıklı biçimde var olabilmesi, yalnızca bireysel koruma stratejileriyle değil; çocuk haklarını, dijital katılımı ve dijital adaleti merkeze alan çok aktörlü ve yapısal politikalarla mümkündür. Bu doğrultuda ekosistemik dijital habitat modeli, dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin tartışmaları risk merkezli güvenlik anlayışının ötesine taşıyarak çocukların dijital iyi oluşunu merkeze alan daha kapsayıcı bir yaklaşım önermektedir.

Bu doğrultuda ekosistemik dijital habitat modeli, dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin tartışmaları dar güvenlik yaklaşımlarının ötesine taşıyarak; çocukların dijital deneyimlerini platform mimarileri, sosyal ilişkiler ve yönetim süreçleri arasındaki dinamik etkileşimler içinde değerlendiren, dijital iyi oluşu, katılımı ve çocuk haklarını merkeze alan bütüncül bir yaklaşım önermektedir.

7. Yapay Zekâ Destekli Ortamlarda Çocuk Koruması: Yeni Riskler ve Yönetişim Gereksinimleri

Ekosistemik dijital habitat modeli, özellikle yapay zekâ destekli medya ortamlarının yaygınlaşmasıyla daha da kritik hale gelmektedir. Yapay zekâ destekli sistemlerin dijital platformlara giderek daha fazla entegre olması, çocukların dijital deneyimlerini şekillendiren sosyoteknik çevrenin yapısını önemli ölçüde dönüştürmektedir. Özellikle öneri algoritmaları, üretken yapay zekâ uygulamaları ve kişiselleştirilmiş içerik sistemleri; çocukların hangi içeriklerle karşılaşacağını, hangi dijital etkileşim biçimlerini geliştireceğini ve dijital ortamlarda nasıl yönlendirileceğini belirleyen temel mekanizmalardan biri haline gelmiştir (Y. Wang vd., 2022; Kurian, 2024). Bu dönüşüm, dijital ortamda çocuk korumasını yalnızca içerik filtresi ya da ebeveyn denetimi üzerinden düşünmeyi olanaksız kılan yapısal bir değişimi temsil etmektedir (Ungruh, 2025). Öneri sistemleri, kullanıcı davranışını maksimize etmek üzere tasarlanmış olduğundan çocukları aşırı üretilmiş veya duygusal açıdan tetikleyici içeriklere sürekli maruz bırakabilmekte; bu durum hem ruh sağlığı hem de kimlik gelişimi üzerine ciddi etkiler doğurabilmektedir (Y. Wang vd., 2022).

Yapay zekâ destekli sistemlerin çocuk kullanıcılarla kurduğu ilişki, aynı zamanda önemli bir güç ve bilgi asimetrisi üretmektedir. Çocukların hangi verilerinin toplandığı, nasıl profillendirildiği ve hangi algoritmik yönlendirmelere maruz kaldığı çoğu zaman kullanıcılar tarafından görünür biçimde takip edilememektedir. Bu durum, çocukların dijital ortamlardaki deneyimlerinin yalnızca bireysel tercihler üzerinden değil; platformların veri odaklı ekonomik ve algoritmik mantıkları doğrultusunda şekillenmesine yol açmaktadır.

Veri mahremiyeti ve algoritmik gözetim boyutlarında yapay zekâ, çocuk hakları açısından derin gerilimler üretmektedir. Çocukların davranışları, tercihleri, duygusal durumları ve sosyal ilişkileri; yapay zekâ sistemleri tarafından giderek daha ayrıntılı biçimde haritalanmakta ve profillendirilmektedir. Bu veri toplama süreçleri çoğu zaman çocuklar tarafından algılanamaz ve ebeveynler tarafından denetlenemez nitelikte işlemektedir. Djefal (2022), bu bağlamda hak temelli bir yapay zekâ yönetişimi çerçevesinin zorunluluğunu vurgulayarak çocukların dijital varlığının ticari amaçlarla işlenmesini sınırlandıracak koruyucu mekanizmalara duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır. AB'nin Yapay Zekâ Yasası (AI Act) ve Genel Veri Koruma Yönetmeliği (GDPR), bu alanda önemli düzenleyici adımları temsil etse de çocuklara özgü algoritmik güvenceler açısından halen önemli boşluklar barındırmaktadır (Verdoordt vd., 2023).

Üretken yapay zekâ uygulamalarının eğitim, eğlence ve sosyalleşme bağlamlarında kullanımının hızla yaygınlaşması ise yeni ve niteliksel olarak farklı sorunlar doğurmaktadır. ChatGPT benzeri büyük dil modelleri çocuklara bilgi, rehberlik ve etkileşim sağlayabilmekte; ancak bu sistemlerin gelişimsel uygunluk açısından denetlenmeden devreye girmesi yanlış bilgi üretimi, duygusal bağ kurma yanılgısı ve çocukların gelişimsel kırılganlıklarının manipülatif etkileşimlere açık hale gelmesi gibi riskleri barındırmaktadır (Kurian, 2024). Bu nedenle çocuk odaklı yapay zekâ tasarımı ilişkin literatürde yaşa uygunluk, gelişimsel duyarlılık, çocuk katılımı ve algoritmik şeffaflık ilkelerinin zorunlu tasarım öğeleri olarak benimsenmesi gerektiği savunulmaktadır (Y. Wang vd., 2022; UNICEF, 2021). Ekosistemik dijital habitat modeli çerçevesinde bu ilkeler yalnızca teknik gereklilikler değil; çocukların dijital haklarını, gizliliğini ve refahını güvenceye alan yapısal yükümlükler olarak tanımlanmaktadır.

Bu doğrultuda yapay zekâ destekli dijital ortamlar, çocukların dijital deneyimlerini yalnızca yeni teknolojik araçlar üzerinden değil; veri ekonomisi, algoritmik yönlendirme, platform gücü ile yeniden şekillendirmektedir. Özellikle veri temelli platform mimarileri ve üretken yapay zekâ sistemleri, çocuk kullanıcıların dijital ortamlardaki görünürliğini, etkileşim biçimlerini ve dijital katılım süreçlerini doğrudan etkileyen yeni yönetim sorunları ortaya çıkarmaktadır (Djefal, 2022; Jang ve Ko, 2023). Bu durum, dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin tartışmaların yalnızca içerik güvenliği ya da ebeveyn denetimi ekseninde değil; yapay zekâ yönetişimi, platform sorumluluğu ve çocuk hakları temelinde yeniden düşünülmesini gerekli kılmaktadır. Ekosistemik dijital habitat modeli, yapay zekâ destekli medya ortamlarında çocukların dijital deneyimlerini şekillendiren sosyoteknik ilişkileri çok aktörlü bir yönetim ile değerlendirmeyi önererek; dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin güncel tartışmalara daha bütüncül bir kavramsal perspektif sunmayı amaçlamaktadır.

8. Türkiye Bağlamı: Fırsatlar, Riskler ve Politika Boşlukları

Dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin ekosistemik yaklaşım, Türkiye bağlamında incelendiğinde hem benzersiz fırsatlar hem de ciddi yapısal boşluklar ortaya koymaktadır. Türkiye, dijital çocuk koruma tartışmaları açısından özellikle dikkat gerektiren bir bağlam sunmaktadır. TÜİK'ün 2024 yılı Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'na göre 6-15 yaş grubundaki çocuklarda internet kullanım oranı %91,3'e ulaşmış; sosyal medya kullanan çocukların oranı %66,1, 11-15 yaş grubunda ise %79 olarak kaydedilmiştir (TÜİK, 2024). Aynı araştırma, düzenli sosyal medya kullanan çocukların hafta sonu %49,5'inin günde iki saat ve üzeri platform başında zaman geçirdiğini ortaya koymaktadır. RTÜK'ün Medyametre 2024 araştırması ise dijital platformların özellikle genç izleyici alış-

kanlıklarını köklü biçimde dönüştürdüğünü teyit etmektedir (RTÜK, 2024). Buna karşın Türkiye'nin mevcut dijital çocuk koruma yaklaşımı; RTÜK'ün çevrimiçi yayın denetimine ilişkin düzenleme yetkileri ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Hakkında Kanun (Resmî Gazete, 2007) gibi mevzuatla şekillenmiş olsa da bu düzenlemeler çoğunlukla içerik engelleme odaklı kalmakta; platform tasarımı, algoritmik sorumluluk, veri koruma ve çocuk katılımı gibi boyutları sınırlı ölçüde ele almaktadır. Bununla birlikte 2026 yılında yürürlüğe giren yeni düzenlemelerle sosyal ağ sağlayıcılarına 15 yaş altındaki çocuklara yönelik yaş doğrulama sistemleri kurma, ebeveyn kontrol araçları sağlama ve çocuklara özgü ayrıştırılmış hizmetler sunma yükümlülükleri getirilmiştir. Bu gelişme, Türkiye'de dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin tartışmaların yalnızca içerik denetimi ekseninden çıkarak platform sorumluluğu ve güvenli tasarım yaklaşımına doğru genişlemeye başladığını göstermesi açısından dikkat çekicidir (Resmî Gazete, 2026). Ancak söz konusu düzenleme ağırlıklı olarak yaş doğrulama, kullanım süresi kontrolü ve ebeveyn izin mekanizmalarına odaklanmakta; algoritmik hesap verebilirlik, veri minimizasyonu ve çocukların dijital katılımına ilişkin yapısal güvenceleri henüz kapsam dışında bırakmaktadır.

Bu bağlamda önerilen ekosistemik dijital habitat modeli, Türkiye için de anlamlı bir politika çerçevesi sunmaktadır. Modelin çok aktörlü sorumluluk anlayışı; devlet düzenleme kapasitesinin yalnızca içerik denetiminden platform tasarımı ve algoritmik hesap verebilirliğe doğru genişletilmesini, eğitim sistemine eklenenecek kapsamlı bir dijital okuryazarlık müfredatını, sivil toplumun dijital haklar savunuculuğundaki rolünün güçlendirilmesini ve çocukların bizzat politika geliştirme süreçlerine katılmasını öngörmektedir. Avrupa Birliği'nin DSA ve GDPR-K çerçeveleri ile Birleşik Krallık'ın Yaşa Uygun Tasarım Kodu bu doğrultuda Türkiye için öğretici referans noktaları oluşturmaktadır. Çocukların dijital deneyimlerinin yalnızca bireysel kullanım pratikleriyle değil; platform mimarileri, algoritmik sistemler ve yapısal eşitsizliklerle birlikte şekillendiği anlayışından hareketle, Türkiye'de dijital ortamda çocuk koruma politikalarının daha bütünsel, çok aktörlü ve hak temelli bir yaklaşıma doğru yeniden inşa edilmesine acil bir ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Sonuç

Dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin güncel tartışmalar, çocukların çevrimiçi deneyimlerinin yalnızca ebeveyn denetimi, bireysel medya kullanımı ya da teknik güvenlik önlemleri üzerinden açıklanamayacağını göstermektedir. Platformlaşmış ve yapay zekâ destekli dijital ortamlar; algoritmik sistemler, veri temelli iş modelleri, öneri mekanizmaları ve küresel platform ekonomileri aracılığıyla çocukların gündelik yaşamını giderek daha derin biçimde şekillendirmektedir. Bu durum, dijital ortamda çocukların korunmasının yalnızca bireysel ebeveynlik stratejilerine indirgenemeyeceğini; platformlar, eğitim kurumları, politika yapıcılar, düzenleyici kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve çocukların kendisini kapsayan çok aktörlü bir yönetim meselesi olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin ebeveyn merkezli ve risk odaklı yaklaşımların sınırlarını tartışarak çocukların dijital deneyimlerini daha geniş bir sosyoteknik çevre içerisinde değerlendiren ekosistemik bir dijital habitat modeli önermiştir. Önerilen model, çocukların dijital deneyimlerinin yalnızca çevrimiçi risklerle değil; platform mimarileri, algoritmik yönlendirmeler, veri süreçleri, sosyal ilişkiler, eğitim imkanları ve kültürel bağlarla birlikte şekillendiğini savunmaktadır. Bu doğrultuda dijital ortamda çocukların korunması, yalnızca zararları önlemeye yönelik reaktif politikalar üzerinden değil; çocukların dijital ortamlarda güvenli katılımını, dijital haklarını, mahremiyetini, dijital iyi oluşunu ve güçlenmelerini destekleyen daha bütüncül bir yaklaşımla yeniden düşünülmelidir. Bu çalışma kavramsal düzeyde bir çerçeve önermekte; dijital ortamda çocukların korunmasına ilişkin parçalı tartışmaları ekosistemik bir model altında bütünleştirmeyi amaçlamaktadır. Önerilen modelin farklı sos-

yokültürel ve politik bağlamlarda ampirik olarak sınanması, çocuklar, ebeveynler ve platform aktörleriyle yürütülecek nitel ve nicel çalışmalarla mümkün olacaktır. Bu doğrultuda ileride gerçekleştirilecek araştırmaların, özellikle Türkiye gibi dijital dönüşümün hızlı yaşandığı ancak düzenleyici yapıların gelişmekte olduğu bağlamlarda modeli sınaması ve zenginleşmesi, alana önemli katkılar sunacaktır.

Yazar Beyanları

Makalenin Başlığı: Dijital Ebeveynlikten Dijital Habitata: Platformlaşmış ve Yapay Zekâ Destekli Medya Ortamlarında Çocukların Korunmasını Yeniden Düşünmek

Yazar/Yazarları: Doç. Dr. Elif Posos Devrani, Türk-Alman Üniversitesi, Kültür ve İletişim Bilimleri Bölümü

Hakem Değerlendirmesi Beyanı: Alan editörünün anonim ön incelemesinin ardından, makale çift kör dış hakem değerlendirme sürecinden geçirilmiştir.

İntihal Kontrolü: Makale Turnitin programları ile taranmış ve derginin intihal politikası ile uyumlu bulunmuştur.

Çıkar Çatışması: Yazar, herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

Finansman ve Proje Desteği: Bu çalışma için herhangi bir kurumsal/finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Yapay Zekâ Araçlarının Kullanımı: Yapay zekâ araçları yazım ve dil bilgisi kontrolünde kullanılmıştır. Yazarlar tarafından son kontrolü yapılmıştır.

Veri Paylaşım Beyanı: Bu çalışmanın bulgularını destekleyen veriler yazarlar tarafından üretilmiştir. Ancak bilgilendirilmiş onam formunda yer alan “elde edilen veri, proje dışında başkaları tarafından yeniden kullanılmayacaktır” ifadesi nedeniyle verilerin paylaşılması onam formuna aykırılık teşkil etmektedir.

Teşekkür: Yazarlar, ölçeğin düzenlenmesinde fikir veren ve ayrıca veri toplama sürecine katılan akademisyenlere teşekkür eder.

Kaynakça

- Banić, L., ve Orehovalčki, T. (2024). A comparison of parenting strategies in a digital environment: A systematic literature review. *Multimodal Technologies and Interaction*, 8(4), 32. <https://doi.org/10.3390/mti8040032>
- Colvert, A., Pothong, K., ve Livingstone, S. (2024). Playful by design: Embedding children's rights into the digital world. *ACM Games*, 2(2), Article 8. <https://doi.org/10.1145/3678469>
- Cortesi, S., ve Gasser, U. (2025). *Frontiers in digital child safety: Designing child-centered digital ecosystems that support rights, agency, and well-being*. TUM Think Tank; Berkman Klein Center for Internet ve Society; University of Zurich.
- Djeffal, C. (2022). Children's rights by design and internet governance. *Laws*, 11(6), 84. <https://doi.org/10.3390/laws11060084>
- European Commission. (2022). *Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a single market for digital services (Digital Services Act)*. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022R2065>
- Information Commissioner's Office (ICO). (2021). *Age appropriate design: A code of practice for online services*. UK Information Commissioner's Office. <https://ico.org.uk/for-organisations/uk-gdpr-guidance-and-resources/childrens-information/childrens-code-guidance-and-resources/age-appropriate-design-a-code-of-practice-for-online-services/>
- Jang, Y., ve Ko, B. (2023). Online safety for children and youth under the 4Cs framework—A focus on digital policies in Australia, Canada, and the UK. *Children*, 10(8), 1415. <https://doi.org/10.3390/children10081415>
- Jonnalagadda, R., Singh, P., Seth, G., Khanna, A., Khanna, A., ve Gogineni, A. (2023). Analysis of cross-functional stakeholder collaboration in online safety of children. *International Journal of Research Publication and Reviews*. <https://doi.org/10.55248/gengpi.4.1123.113201>

- Kinnula, M., ve Iivari, N. (2021). Manifesto for children's genuine participation in digital technology design and making. *International Journal of Child-Computer Interaction*, 28, 100244. <https://doi.org/10.1016/j.ijcci.2020.100244>
- Kurian, N. (2024). "No, Alexa, no!": Designing child-safe AI and rethinking children's interactions with generative AI systems. *Learning, Media and Technology*. Erken çevrimiçi. <https://doi.org/10.1080/17439884.2024.2367052>
- Lievens, E. (2021). Growing up with digital technologies: How the precautionary principle might contribute to addressing potential serious harm to children's rights. *Nordic Journal of Human Rights*, 39(2), 128–145. <https://doi.org/10.1080/18918131.2021.1992951>
- Livingstone, S., ve Blum-Ross, A. (2020). *Parenting for a digital future: How hopes and fears about technology shape children's lives*. Oxford University Press.
- Livingstone, S., ve Bulger, M. (2014). A global research agenda for children's rights in the digital age. *Journal of Children and Media*, 8(4), 317–335. <https://doi.org/10.1080/17482798.2014.961496>
- Livingstone, S., ve Third, A. (2017). Children and young people's rights in the digital age: An emerging agenda. *New Media ve Society*, 19(5), 657–670. <https://doi.org/10.1177/1461444816686318>
- Odgers, C. L., ve Jensen, M. R. (2020). Annual research review: Adolescent mental health in the digital age—Facts, fears, and future directions. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 61(3), 336–348. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13190>
- OECD. (2024). *Towards digital safety by design for children* (OECD Digital Economy Papers No. 363). OECD Publishing.
- Popay, J., Roberts, H., Sowden, A., Petticrew, M., Arai, L., Rodgers, M., ve Britten, N. (2006). *Guidance on the conduct of narrative synthesis in systematic reviews: A product from the ESRC Methods Programme*. Lancaster University. <https://doi.org/10.13140/2.1.1018.4643>
- Radio ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK). (2024). *Medyametre: Medya kullanım alışkanlıkları araştırması 2024*. <https://www.rtuk.gov.tr/medyametre-medya-kullanim-aliskanliklari-arastirmasi-2024/5060>
- Resmî Gazete. (2007). 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070523-1.htm>
- Resmî Gazete. (2026). *Sosyal Hizmetler Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2026/05/20260501-1.htm>
- Stoilova, M., Bulger, M., ve Livingstone, S. (2023). Do parental control tools fulfil family expectations for child protection? A rapid evidence review of the contexts and outcomes of use. *Journal of Children and Media*, 18(1), 29–49. <https://doi.org/10.1080/17482798.2023.2265512>
- Stoilova, M., Livingstone, S., ve Nandagiri, R. (2020). Digital by default: Children's capacity to understand and manage online data and privacy. *Media and Communication*, 8(4), 197–207. <https://doi.org/10.17645/mac.v8i4.3407>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024). *Çocuklarda bilişim teknolojileri kullanım araştırması 2024*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2024-53638>
- UK Parliament. (2023). *Online Safety Act 2023*. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2023/50/contents>
- UN Committee on the Rights of the Child. (2021). *General comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment* (CRC/C/GC/25). United Nations.
- Ungruh, M. (2025). Are recommender systems serving children? Examining child-centered design in algorithmic recommendation systems. In *Proceedings of the ACM CHI Conference on Human Factors in Computing Systems (CHI '25)*. Association for Computing Machinery. <https://doi.org/10.1145/3705328.3748752>
- UNICEF. (2021). *Policy guidance on AI for children*. <https://www.unicef.org/innocenti/reports/policy-guidance-ai-children>
- Verdoordt, V., Zhang, Y., ve Lievens, E. (2023). Safeguarding the child's right to privacy and data protection in the European Union and China: A tale of state duties and business responsibilities. *The International Journal of Human Rights*, 28(1), 125–147. <https://doi.org/10.1080/13642987.2023.2233917>
- Wang, G., Zhao, J., Van Kleek, M., ve Shadbolt, N. (2021). Protection or punishment? Relating the design space of parental control apps and perceptions about them to support parenting for online safety. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 5(CSCW2), 1–26. <https://doi.org/10.1145/3476084>
- Wang, G., Zhao, J., Van Kleek, M., ve Shadbolt, N. (2022). Informing age-appropriate AI: Examining principles and practices of AI for children. In *Proceedings of the 2022 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems* (pp. 1–29). Association for Computing Machinery. <https://doi.org/10.1145/3491102.3502057>